

De kinderen van

HERDRUK
01.01

Voorwoord

In 1927 formuleerde Heisenberg zijn beroemde onzekerheidsrelatie. Deze grondlegger van de kwantummechanica had ontdekt dat je van een deeltje niet tegelijkertijd de plaats kunt weten en de snelheid. Want hoe preciezer je weet waar een deeltje zich bevindt, hoe minder je de snelheid ervan kent. En omgekeerd.

Het bleek principieel uitgesloten om het effect van de waarnemer uit te schakelen: de opzet van een experiment bepaalt in belangrijke mate de uitkomst ervan. De gevolgen waren immens: de onafhankelijke werkelijkheid verdween in een zwart gat om nooit meer terug te keren.

Precies tachtig jaar later ontdekte het Rotondologisch Genootschap dat zelfs rotondes niet gevrijwaard zijn van Heisenbergs onzekerheidsrelatie. Ons plan voor de rotonde van M. maakte zoveel krachten uit het verleden los, dat de werkelijkheid er daarna geheel anders uitzag. Oude vetes bleken vergeven noch vergeten, onbetaalde rekeningen wachtten op genoegdoening.

Was het een kwestie van een overhaaste start? Van onvoldoende historisch besef? Van gebrek aan empathisch vermogen voor de lokale gevoeligheden? Dat alles speelde mee, maar een deel van de context *kon* ook pas aan het licht komen toen het ontwerp eenmaal was gepresenteerd.

De rotonde bleek verbonden met het plein van het nieuwe winkelcentrum en met de amfitheaters van het oude Rome. Er bleken vergeefse pogingen gedaan om midden in het dorp een naakte man te begraven onder een zwarte zerk, maar hij spookte nog steeds rond en werd onherroepelijk naar de rotonde getrokken. Of moeten we zeggen: geduwd?

Het is onmogelijk om als onafhankelijk waarnemer naar een rotonde te kijken: je blik verandert de werkelijkheid, je plannen gooien een steen in de vijver en brengen het stilstaande, troebele water in beweging.

Impasse

'Ik trek me met de kinderen van onze school terug uit dit project. De oorkonde mag weer terug naar de provincie. Wij bedanken voor de eer.' Zo luidde de conclusie van de brief die Jonker begin november 2007 ontving van de adjunct-directeur van de School met de Bijbel.

En het was eind april van datzelfde jaar allemaal nog wel zo hoopvol begonnen. De kinderen van de School met de Bijbel hadden een cheque van vijftigduizend euro gekregen van de gedeputeerde van de provincie Utrecht om de rotonde van M. in te richten. Een motoragent had de weg afgezet en de stralende kinderen lieten zich op het middeneiland fotograferen, de journalist van het huis-aan-huisblad wijdde er ruim een halve pagina aan.

'Hoe krijg je het voor elkaar,' zei Van den Boomen toen Jonker de hele brief had voorgelezen, 'niet alleen Prosman en de gereformeerden zijn boos, maar ook de atheïsten.' Jonker schudde mismoedig het hoofd: 'Er blijkt een lijk in de kast te zitten, een naakt lijk. Dat vertel ik je nog wel. Maar ga nou even niet op mij lopen katten, die School met de Bijbel was jouw idee. Laten we liever kijken hoe we hier uitkomen.'

Eigenlijk had hij nooit echt voor M. gekozen, bedacht Jonker een beetje zuur, hij was er meer ingerold. Of beter gezegd: zachtjes ingeduwde. Toen het RotondeLab van de provincie Utrecht begin 2007 vier projecten te verdelen had, bleek hij de enige met kinderen. En het uitgangspunt voor de rotonde van M. was nou juist het inschakelen van kinderen – een idee waar hij overigens nog steeds achter stond.

De rotonde ligt precies aan de rand van M., op de plek waar de provinciale weg het dorp schampt. Natuurlijk had je een kunstenaar kunnen vragen om iets te verzinnen voor die rotonde. Maar het is veel logischer om schoolkinderen van groep 8 te vragen, omdat voor hen de rotonde letterlijk de grens is. Nog een jaar houdt hun dagelijkse wereld daar op, daarna waaieren ze uit naar de middelbare scholen in de omgeving.

‘Bovendien hebben kinderen van deze leeftijd nog een open blik. Deze naïviteit kun je aanboren en tot een vergrotende trap verheffen,’ had hij in de vergadering nog geroepen. ‘Zie je wel,’ zei Van den Boomen, ‘dat is echt iets voor jou. En waarom zou het per se een traditioneel kunstwerk moeten worden? Waarom zou je van een rotonde niet een plaats kunnen maken voor sociale ontmoetingen? Of een pirateneiland?’

Een school dus, maar welke school? Eind maart besloot Van den Boomen een kijkje te nemen in het gereformeerde dorp, want dat M. een reputatie op heeft te houden als zijtak van de bijbelgordel, dat was het Lab niet ontgaan.

Bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen, die vanwege de protestantse *Biddag voor gewas en arbeid* in het hele land een dag vervroegd waren, haalde de SGP hier zeventien procent van de stemmen. Dat is ruim tienmaal zoveel als het landelijke gemiddelde. De woonplaats van partijleider Bas van der Vlies had zijn best dus gedaan.

Als vanzelf kwam Van den Boomen in het centrum van het dorp terecht: het winkelcentrum. Midden op het plein stond een zwarte stèle. ‘Als ge het water drinkt,’ las hij aan de ene kant, en aan de andere kant: ‘Denk aan de bron.’ Grappig, dacht hij, zo’n braaf ding zou je zo op een rotonde kunnen zetten en hij maakte een foto voor de serie *lookalikes* waaraan hij werkte: kunstwerken waar je in gedachten automatisch een rotonde omheen ziet, tuinsierkunst voor gevorderden.

De lagere scholen De Kievit en de Martin Luther Kingschool bleken moeilijk van elkaar te onderscheiden: ze delen een gebouw uit de jaren zeventig dat op een grote open steenvlakte ligt en het is niet duidelijk waar de ene school ophoudt en de andere begint. Dan beviel het intieme gebouwtje aan de Prinses Irenelaan hem veel beter: een schoolplein met een hek eromheen, lokalen met ramen tot bijna aan de grond en op de muur het fiere opschrift ‘School met de Bijbel’. Precies bij de naam stond een aluminium ladder tegen de muur. Zo’n naam en dan die ladder, het leek wel het droomgezicht van Jacob. Deze school moest het zijn.

Later zou projectleider Mooij van de provincie de keuze keurig onderbouwd ver-

woorden: 'Wij hebben in Maartensdijk gekozen voor de School met de Bijbel omdat dit in onze visie een gedurfde keuze is. Immers, de verhouding tussen (streng)gelovigen en kunst is niet vanzelfsprekend en wordt vaak met vooroordelen tegemoet getreden (door buitenstaanders).'

Toen Jonker de School met de Bijbel bezocht om kennis te maken, was de ladder verdwenen. Uit een open venster kwamen orgelklanken gehoord, kinderstemmen zongen: 'Want beter dan dit tijdelijk leven is Uwe goedertierenheid.' Het werd hem wat zwaar te moede, want Jonker is een beetje bang voor gelovigen: 'Dat had ik als kind al. Als we op vakantie een kerk gingen bekijken, dan kreeg ik het Spaans benauwd. Terwijl geloof bij mijn ouders helemaal geen rol speelde, ze waren niet voor of tegen.'

Jonker trof directeur Meerkerk, die later in de lokale krant zou schrijven dat op een maandagmiddag 'een vriendelijke man' langskam om te vragen of er een groep uit de bovenbouw wilde meedoen aan een rotondeproject. Meerkerk beloofde erover na te denken en na een paar weken belde hij op: Prosman, de adjunct-directeur, wilde graag meedoen met zijn kinderen uit groep 7.

Ha, mooi, dacht Jonker, dan zitten ze na de zomer in groep 8 en hebben we het hele najaar de tijd om de kinderen plannen te laten maken. Maar voordat hij contact kon opnemen om uit te leggen wat precies de bedoeling was, kwam er een verzoek uit de hoogste bestuurlijke regionen van de provincie.

Het geld om de rotondes aan te pakken is afkomstig van de Dienst Wegen, Verkeer en Vervoer van de provincie

en Mik, de gedeputeerde, nam afscheid. Op 10 mei zou er een nieuw College aantreden: of er voor die tijd een persmoment kon worden georganiseerd waarbij Mik het Lab officieel lanceerde.

Protesten van het Lab dat geen van de vier projecten daar rijp voor was, mochten niet baten: er moest een Mik-moment komen. 'Als het met de kinderen lukt, is dat een vrij onschuldige start,' bedacht Hoogendijk, de adviseur van het Centrum voor Beeldende Kunst die in het Lab zit. En zo werd voor M. gekozen.

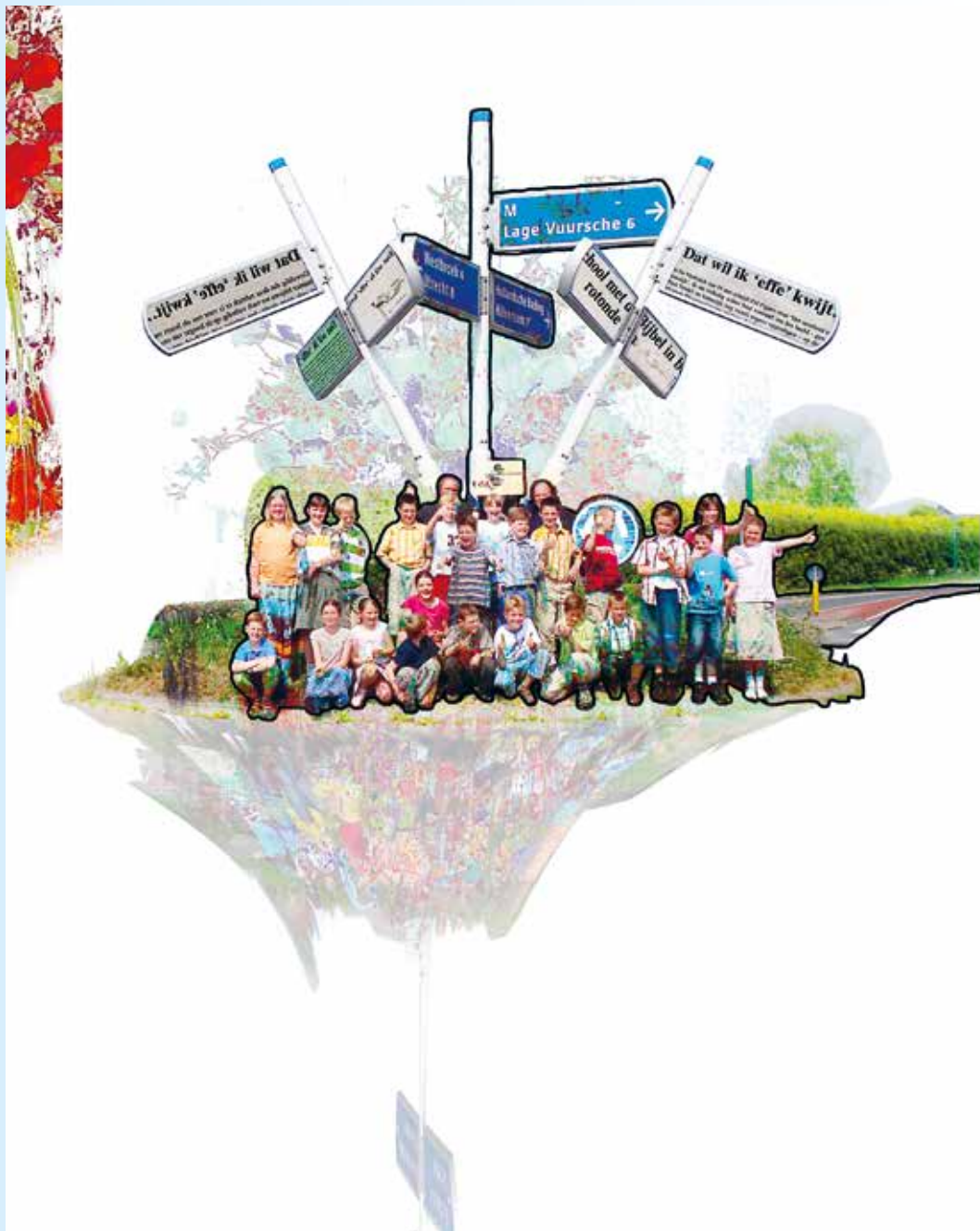
Prachtweer was het op de dag van Mik en de stemming was opperbest. 'Ik hoop van harte op een goed conservatief resultaat,' zei hij olijk bij de overhandiging van de cheque van vijftigduizend euro. 'Een koe, een paarschap, dat soort dingen. Er is in Nederland rond kunst een structuur ontstaan waar iedereen zich mee bemoeit. Ik vind: zet toch gewoon iets leuks neer.'

De kinderen begonnen meteen ideeën te spuien. Kippen, net zoals in Barneveld. Een reuzenfles cola. Een grote klok, zodat mijn vader nooit meer te laat komt. Een standbeeld van Michiel de Ruijter. Nee, een standbeeld van onszelf. Een fontein met limonade. Een oerwoud. Een klomp met bloemetjes. Allemaal voorstellen die keurig in lijn waren met die van Mik, totdat een meisje zei: 'Een hele hoop oude schoenen.' En toen werd iedereen even stil. Oude schoenen?

'Maak van deze rotonde jullie ideale plek. Dat hoeft niet per se met kunst te zijn,' vatte journalist Pijpers de opdracht aan de kinderen samen in het artikel dat de week daarna in *De Vierklank* stond, het huis-aan-huisblad van M. en omgeving.

Mooi, het Mik-moment was geslaagd. Tot dat de weken daarna de zure stukjes in *De Vierklank* elkaar opvolgden. Waarom ging de opdracht naar de School met de Bijbel? Zat de dorpsraadvoorzitter daar

weer achter? Wat gebeurde er met de rest van het geld, ging dat zoals gewoonlijk op aan 'kletskosten'? En waarom was dat schitterende Vendelbeeld niet gebruikt waarvoor toch al was betaald?

Uboor Soekun
ede zon is mislukty

Terwijl de zure stukjes bleven verschijnen, ging Jonker samen met kunstenaar Langenberg, die ook deel uitmaakt van het Lab, op zoek naar een begeleider voor de kinderen, want je kon ze natuurlijk niet zomaar in het diepe gooien.

Langenberg wist wel iemand: Janssen, een kunstenaress uit Amsterdam. Ze had daklozen en verslaafden begeleid bij het maken van kunst, dus gereformeerde kinderen, dat zou geen problemen moeten opleveren.

Het klikte meteen tussen Janssen en Jonker en hij wilde net de telefoon pakken om haar te introduceren op de School met de Bijbel toen Prosman zich meldde met de boodschap: **'We zijn eruit, er komen bogen op de rotonde, dezelfde bogen als op de spoorlijn die dwars door M. loopt. Die zijn namelijk uniek.'**

De maquettes van rotondes met bogen stonden pontificaal op de schoolbanken, toen Jonker en Janssen de klas binnenkwamen om kennis te maken. Ze droeg die ochtend rode laarsjes, herinnert Jonker zich, dat kwam hem in die omgeving plotseling aanstootgevend voor.

Uitgebreid bewonderden ze het werk en voorzichtig probeerden ze uit te leggen dat hun eigenlijk iets anders voor ogen stond. Janssen: **'Het moet iets worden wat je nog nooit eerder op een rotonde zag.'** Jonker: **'Het hoeft geen beeld te worden, het hoeft ook niet op kunst te lijken. Want als het heel bijzonder is, dan wordt het namelijk vanzelf kunst.'** En Janssen: **'Het hoeft ook helemaal niet over dit dorp te gaan.'**

Een brainstorm leverde 22 ideeën op en de kinderen kregen kopieën van de foto van de rotonde mee om thuis drie ideeën uit te werken. Toen Janssen een week later terugkwam, bleken alleen een paar meisjes iets getekend te hebben. **'Mijn moeder vindt die spoorbogen ook mooi en ik ook, dus dat moet het worden,'** zei een jongen. **'We hebben dat al een keer gemaakt en ik heb geen zin om het nog een keer te doen,'** vulde een andere jongen aan. En nummer drie vatte samen: **'Het was toch goed, dus we zijn nu al klaar.'**

De kinderen vertelden ook nog dat de bogen veel beter waren dan een beeld van een mens, want lang geleden was er een beeld van glas geweest van een naakte man en dat stond midden in het dorp en toen waren mensen heel boos geweest. Maar gelukkig was het nu weg, want wie wil er nou tegen een naakte man aankijken en die was nog lelijk ook.

Prosman knikte goedkeurend, hij had de kinderen vanaf het begin geïnstrueerd dat ze iets moesten maken waaraan niemand aanstoot zou nemen: het moest een kunstwerk zijn waar het hele dorp zich in zou herkennen: de gelovigen en de ongelovigen.

De zomervakantie stond voor de deur en na de les hadden Prosman en Janssen een lang gesprek. Iets aanstootgevends wilde Janssen helemaal niet maken, legde ze uit, maar ook niet iets middelmatig dat alleen géén aanstoot gaf. Ze wilde juist het bijzondere karakter van de school en de kinderen gebruiken, en daar wilde ze tijdens de vakantie eens rustig over nadenken.

Prosman zou het volgende schooljaar niet meer de meester van deze groep zijn, maar toch wilde hij er wel mee verder gaan, hij dacht dat het wel zou lukken daar tijd voor vrij te maken.

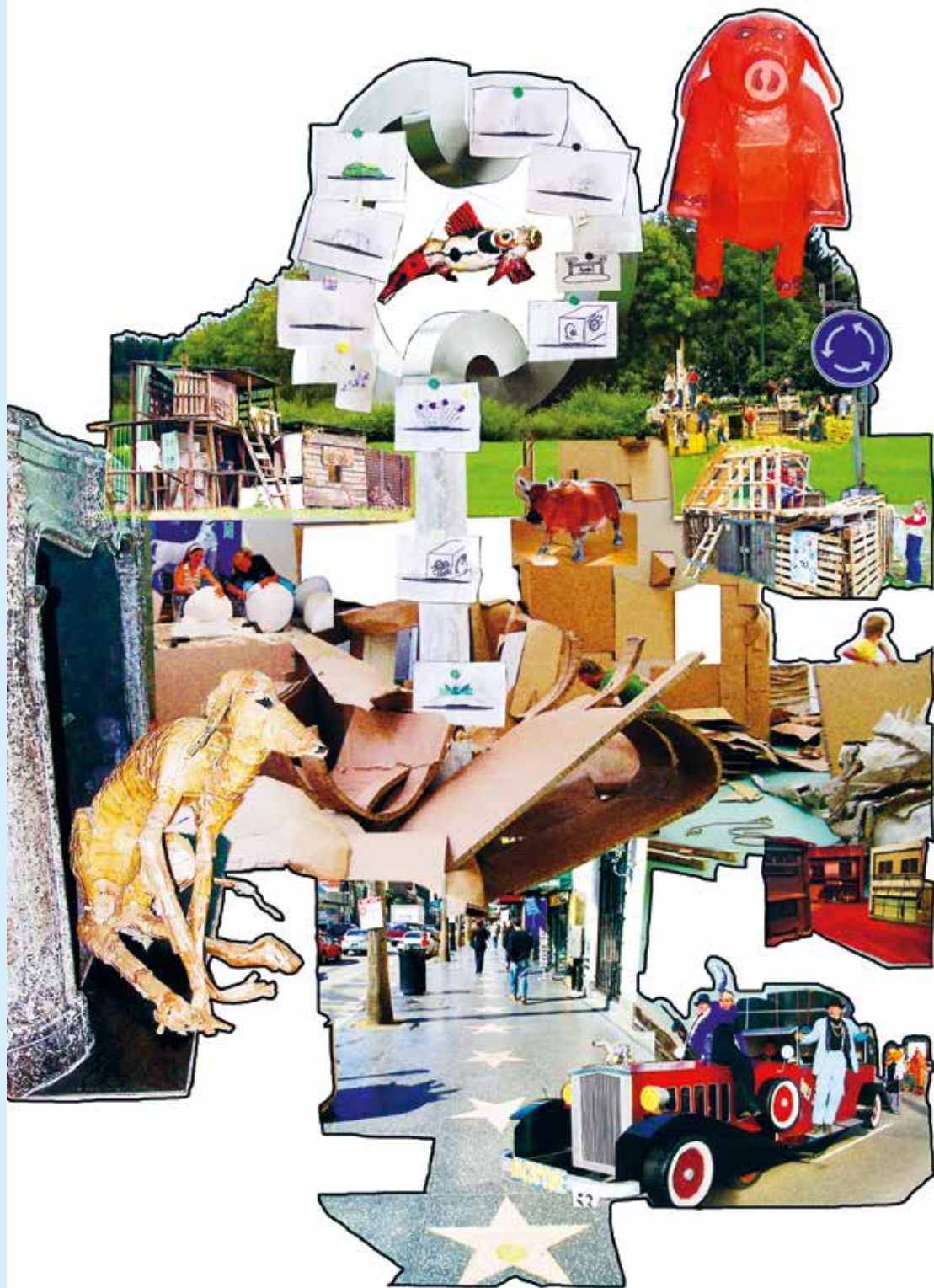
In de hal van de School met de Bijbel hangt een grote gouden sleutel van papier-maché, gemaakt door een van de kinderen. Het was die sleutel, die Janssen op het idee bracht dat ze na de vakantie aan Jonker voorlegde: **‘Volwassenen zouden stemmen wat uit de brainstormlijst het beste idee is de meeste stemmen gelden. En dat idee zouden ze dan laten uitvoeren door een fabriek, in het groot en daarna, hup, op het midden van de rotonde zetten. Gelukkig zijn de kinderen geen volwassenen. We hoeven helemaal niet het beste ontwerp van het beste kind uit te kiezen. Alle kinderen mogen zoveel ontwerpen maken als ze willen en we gaan ze allemaal uitvoeren.’**

lets op de rotonde in M. doopte ze het plan om de ontwerpen in een werkplaats met behulp van decorbouwers levensgroot uit te voeren en ze vervolgens **‘met busjes, aanhangers en karretjes’** naar de rotonde te brengen die voor een dag gesloten zou worden. Het hele project zou gefilmd worden, met de kinderen in de hoofdrol en aan het einde van dag zouden de bouwsels in een groot vreugdevuur worden opgestookt, net als vroeger met de hutdendorpen. Op de rotonde zou later een *Walk of Fame* komen, met handafdrukken van de kinderen, als herinnering aan de dag dat de verbeelding ruim baan kreeg.

Geweldig, vond Jonker, hij zou zo zelf mee willen knutselen en bouwen. Maar nog belangrijker dan het zelf ontwerpen door de kinderen, vond hij de betovering die van het

project uitging, de magie van het moment die de kinderen even optilde. Dat is voor hem het wezen van kunst.

Prosman leek welwillend toen hij het kleurige praatstuk in ontvangst nam waarin Jonker en Janssen het plan ontvouwd, maar de brief van begin november waarin hij zijn medewerking aan het project opzegde, laat geen ruimte voor misverstanden: ten eerste vindt hij dat op deze wijze gemeenschapsgeld wordt verkwaanseld. Ten tweede gaat hij geen tijd stoppen in iets dat toch vernietigd wordt. Ten derde vindt hij dat het gemeenschapsgeld niet bij de gemeenschap terugkomt in de vorm van een kunstwerk, maar bij mensen als kunstenaars, filmmakers, brochuredrukkers en projectbegeleiders. En ten vierde en laatste stelt hij dat als kinderen plezier mogen beleven op kosten van de gemeenschap, dat dan niet alleen de kinderen van de School met de Bijbel daar recht op hebben, maar alle kinderen uit M.

Intermezzo

Hardop vragen Van den Boomen en Jonker zich af waar het fout is gegaan: 'Waarom zit de School met de Bijbel in het dorp zo in het verdomhoekje?' 'Waar komt dat beeld van de naakte man vandaan? En waar is het eigenlijk gebeven?' 'En zijn er nog meer rekeningen in het dorp die vereffend moeten worden?'

Ze hebben tijd genoeg om sleutelfiguren in M. te raadplegen, want tot overmaat van ramp had Ekkers, de man die Mik was opgevolgd als gedeputeerde, het hele Rotonde-Lab stilgelegd na vragen van zijn eigen partij. De VVD vond namelijk dat het geld beter kan worden besteed aan veiligheidsmaat-

regelen. Ekkers beloofde: 'Er gebeurt niets op straat voordat de voortgangsrapportage van het SMPU in januari in de Staten aan de orde is geweest'.

Tja, het Strategisch Mobiliteitsplan Provincie Utrecht, daarmee valt niet te spotten.

De weg naar het dorp voert onvermijdelijk langs de rotonde en op weg naar een van hun afspraken zien Van den Boomen en Jonker op het middeneiland ineens een bord staan met de tekst: 'Dankzij 5 jaar ambtelijke bureaucratie onze onvervalste onkruidrotonde'.

Bij het volgende bezoek aan M. is het gelukkig weg.

‘We zijn al een keer de risee van het land geweest en toen ik las dat de School met de Bijbel was uitverkoren dacht ik meteen: daar gaan we weer,’ bulderlacht Doedens. ‘Dit is een absoluut lachwekkend verhaal, daarom woon ik hier ook zo graag.’

Doedens, voormalig wethouder van M., maakte de rel rond de naakte man van nabij mee. ‘Wij wilden met een aantal vooruitstrevende lieden kunst voor het winkelcentrum dat toen net gebouwd werd.’ De opdracht ging naar Vendel, een Amsterdamse kunstenaar, die een glazen afgietsel maakte van een van de inwoners.

‘Je had de gereformeerden moeten horen toen dat op het dak werd geplaatst,’ schaterert Doedens, ‘de bouwvakkers kregen meteen opdracht om het een broekje aan te doen.’

Doedens schetst een heftig verdeeld dorp: aan de ene kant de import die op en neer forenst naar de stad, aan de andere kant de strenggelovigen, die overigens ongeveer in dezelfde tijd hun entree maakten in M., want pas na de oorlog begon de rechtzinnige dominee Wijnmaalen hier te preken.

Niet alleen het beeld was heftig omstreeden, dat gold ook voor het winkelcentrum zelf. Voor Doedens waren de bouwplannen zelfs aanleiding geweest om in de politiek te gaan. Het winkelcentrum kwam er toch, maar dat gold niet voor de beeldengroep waarvan de naakte man de eerste zou worden. Een grote dorpsbijeenkomst in de Ontmoetingskerk wees het beeld bijna unaniem af, omdat, zoals een van de leidsmannen het uitdrukte, in M. geen plaats is ‘voor lusten, noch voor iets dat tot onzedelijkheid trekken kan.’ Na ampel beraad beëindigde de kunstcommissie de samenwerking met Vendel. ‘Beeldenstorm’ kopte *de Volkskrant* op 9 mei 1996.

Vendel kreeg zijn geld plus het beeld. Een nieuwe opdracht ging naar de Friese kunstenaar Hedda Willem Buijs die op het plein van het winkelcentrum een abstracte pomp plaatste. Van den Boomen is niet de enige die deze associeert met een staande grafzerk, in een van de ingezonden brieven over het rotondeproject werd eraan gerefereerd als ‘de kerkhofversiering’.

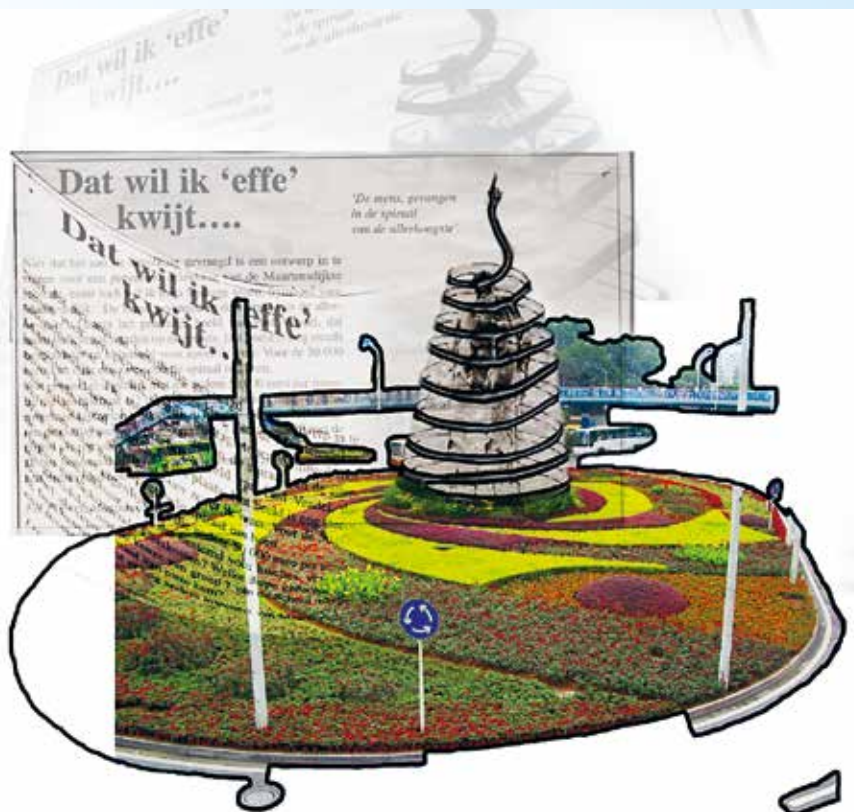
De kunstenaar zwijgt

'Vendel wil geld,' zegt Jonker.

'Hoezo geld? Hij hoeft toch niks te doen, we willen alleen maar praten, zijn visie horen hoe het met dat beeld gegaan is,' reageert Van den Boomen.

'Dat heb ik hem ook verteld. Ik zei zelfs dat een interview van een halfuurtje genoeg was, maar hij wil toch geld, het heeft hem al genoeg tijd gekost vindt hij.'

'Dan niet,' zegt Van den Boomen nijdig.

'De School met de Bijbel is veruit de beste van het dorp,' zegt Pijpers, de journalist van huis-aan-huisblad *De Vierklank*. 'Maar onze kinderen stuurden we naar de openbare school,' zegt zijn vrouw meteen, 'we laten ze niet indoctrineren.'

Van den Boomen heeft dan al een preek over zich heen gehad dat het geld voor de rotonde beter besteed kan worden aan schoolzwemmen, want dat is wegbezuinigd en daardoor leren Marokkaanse kinderen niet zwemmen. Niet dat ze die in M. hebben, het gaat om het principe.

Strijdbaar, dat is het juiste woord om mevrouw Pijpers te typeren. Uit respect voor de strenggelovige buurtgenoten wast ze weliswaar de auto niet op zondag, maar daarmee houdt haar begrip op voor 'mensen die hun tandenpoetsen met de badkamerdeur op slot.'

Mijnheer Pijpers is veel zachtaardiger, hij heeft er wel begrip voor dat de gelovigen in M. het gevoel hebben dat ze zich moeten verdedigen. Maar mevrouw Pijpers ziet dat anders: 'Ze zijn onverdraagzaam, dat zie je aan hun fundamentalistische gordijnen, die op een heel smal kiertje gaan als je langskomt.'

Ze is nog steeds boos dat het beeld van Vendel niet geplaatst is. 'Het is een prachtbeeld met die vlieders in zijn glazen buik. Heel dapper ook van Koos Kolenbrander dat hij er op zijn leeftijd voor poseerde.' Het is een letterlijk afgietsel van zijn lijf, alleen het omstreden geslachtsdeel was niet van hem. 'Zijn vrouw riep meteen: zo is Koos helemaal niet. Overigens is zij door alle ophef over het beeld helemaal overspannen geraakt.'

Mevrouw Pijpers zou het beeld van Vendel het liefst alsnog geplaatst zien, bij voorkeur op de rotonde. Ze heeft al een schets gemaakt, waarbij het beeld is omgeven door een spiraal die uitmond in een vinger die vermanend naar boven wijst. Haar voorstel, waarbij het geslachtsdeel duidelijk zichtbaar blijft, heeft ze als titel meegegeven: *De mens gevangen in de spiraal van de allerhoogste*. 'Lekker, een beetje rellen,' zegt ze.

Ook een andere mevrouw Pijpers, presentatrice van het tv-programma *Middageditie*, kon het indertijd bij het nieuwsitem over het beeld niet laten om een woordspeling te maken. 'Jammer, om niet te zeggen lullig, als u me toestaat, voor Maartensdijk en vooral voor Koos.'

'Even naar de tol'

In de publicaties over het relletje dat al snel de naam *De piemel van Koos* kreeg, heeft Kolenbrander zich nooit negatief over Vendel uitgelaten, hij hield het schip altijd keurig in het midden. 'Ik heb een hoop leuke reacties gehad. Van mensen die het wel konden waarderen. Maar er waren ook bewoners die vonden dat het beeld associaties oproep met incest. Jammer,' zo zei hij bijvoorbeeld tegen *de Volkskrant*.

Maar als Jonker hem vraagt of hij zich van te voren geen zorgen maakte over het effect van zijn naaktheid op zijn dorpsgenoten, blijkt dat hij er net zo door overvallen was als de rest van het dorp. 'Vendel heeft mij geslachtsloos afgegoten, we zijn er maanden mee bezig geweest. Pas op de avond voor de presentatie heeft hij er een piemel aangegoten, zijn eigen piemel.' Wat een variatie is op de Nederlandse uitdrukking 'iemand een oor aannaaien'.

Dat het beeld op protesten stuitte kan Kolenbrander, geboren en getogen in M. en auteur van ruim achthonderd artikelen over M. op basis van interviews met inwoners, zich wel voorstellen: 'Netheid is de kenmerkende uitdrukking van deze bevolkingsgroep, ze bedekken hun hoofden en harken het grind van hun voortuinen. Rijven noem je dat.'

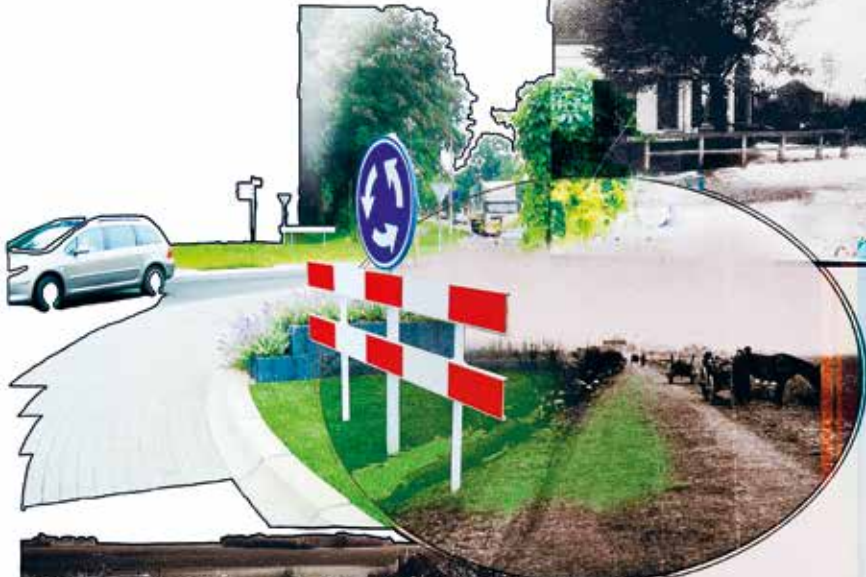
Zelf is hij niet gelovig – het Heilig-Hartbeeld in de hoek van zijn kamer was een cadeautje – maar hij wil wel graag de vanzelfsprekendheid vermeld zien waarmee zijn burens hem hielpen toen hij na een afwezigheid van vijf jaar terugkeerde in het dorp en zijn vrouw in het ziekenhuis kwam te liggen: 'Mijn buurman spitte, zonder daar woorden aan vuil te maken, onze moestuin om.'

Kolenbrander betreurt het dat er nu weer hommeles in M. is: 'Waarom moet er eigenlijk überhaupt iets op de rotonde komen, dat ding is toch goed zoals het is?' Hij blijkt een onvervalste rotonde-fan: 'Vroeger stond je altijd te wachten op het stoplicht als je wilde oversteken naar de bushalte, nu loop je zo naar de overkant: auto's stoppen echt voor je.'

Hij pakt er de knipselmappen bij van zijn serie *Kiek nou toch 's effe an...* en laat een foto zien van eind jaren zestig: een groot kruispunt, met voorsorteervakken en verdrijvingsstroken. 'Er was toen al weinig meer over van de gewoonte om 's avonds nog even naar de tol te gaan.'

'De tol' was de slagboom bij het gemeentehuis, precies op de plek van de huidige rotonde, waar het verkeer van Utrecht naar Den Dolder tol moest betalen. Pas in 1953 werd deze tol als laatste van heel Nederland opgeheven. Kolenbrander: 'Voor de oorlog mochten de jongens 's avonds tot tien uur van het erf af en verzamelden ze zich hier. Wachtend op de meisjes die met een smoesje langs probeerden te komen.' Zo'n sociale plek, die zou hij wel terug willen hebben.

Als Van den Boomen wil weten wie ze het beste uit de reformatorische hoek kunnen polsen om de inventarisatie compleet te maken, zegt Kolenbrander na enig nadenken: 'Met zo'n heikele kwestie kom je onvermijdelijk bij het bestuur terecht, want die gemeenschap is erg hiërarchisch. Ik zou Van Leeuwen nemen, hij is een zwaargewicht binnen de SGP, hij was onder andere wethouder van M., en fractievoorzitter in de Provinciale Staten.'

den Hilversumschen straatweg,
aanzien van den
aan.

U-bocht

Pijnlijk bewust is Van den Boomen zich van zijn slordige haren. Jonker ziet er verzorgder uit, die is pas nog naar de kapper geweest. Van den Boomen dacht die ochtend voor het gesprek met Van Leeuwen even te gaan, maar de kapper was dicht en nu zit hij daar. Hij voelt zich een jongetje dat bij de bovenmeester moet komen.

Zo heel vreemd is dat niet, want Van Leeuwen is in het dagelijkse leven voorzitter van het College van Bestuur van de landelijk Stichting Onderwijs op Reformatorische Grondslag (SORG). En het gesprek vindt plaats op de School met de Bijbel, want Van Leeuwen stond erop dat Prosman erbij zou zijn.

‘Het verbranden van spullen op een rotonde heeft niks met cultuur te maken,’ opent Van Leeuwen het gesprek, ‘dat draagt alleen maar bij aan de destructie van de samenleving. Als dit project doorgang had gevonden, had ik persoonlijk bij de provincie aan de bel getrokken om het te verhinderen.’

‘Duidelijk,’ zegt Van den Boomen, ‘dat hadden we ook begrepen uit de brief van Prosman. Dat plan is van de baan, we zitten hier niet om de School met de Bijbel alsnog over te halen. Daarvoor is te veel gebeurd.’ En hij somt op.

Het Mik-moment doet Van Leeuwen glimlachen: ‘Ger wilde natuurlijk nog snel iets op zijn naam.’ Over het uitstel van Ekkers, die inmiddels overigens groen licht heeft gegeven: ‘Zo gaan die dingen in de politiek.’ En over het naakte beeld: ‘Dat is allemaal lang geleden. Ik zou dat maar achter ons laten.’ De ophef over de keuze voor de School met de Bijbel snapt hij wel: ‘Het was beter geweest als u alle drie de scholen had gevraagd.’

‘We zitten mooi met de gebakken peren,’ vat Van den Boomen samen. ‘Met de keuze voor kinderen van groep 8 wilden we van de rotonde een sociale plek maken, in plaats daarvan dreigen we een schisma te veroorzaken.’ En hij legt het idee voor dat Jonker en hij bedacht hebben.

In de knipselboeken van Kolenbrander was hun opgevallen hoe belangrijk groepsportretten zijn. Met de foto’s van voetbalelftallen, schoolklassen, kerkkoren en bejaarden tijdens een jaarlijks dagje uit, weet Kolenbrander mensen op te sporen en over vroeger aan de praat te krijgen. ‘We zouden de rotonde als fotolocatie kunnen inrichten, met een halfronde tribune zodat je in één beeld het hele dorp kunt vereeuwigen. Die tribune blijft, het is een soort amfitheater dat een sociale plek zou kunnen worden.’

‘Aan amfiteaters bewaren wij Christenen niet zulke goede herinneringen,’ zegt Van Leeuwen afgemeten, ‘en aan een hangplek voor jongeren met scooters heb ik al helemaal geen behoefte. U moet nog maar eens verder nadenken, maar daarbij is wel haast geboden want de kinderen van groep 8 weten nog steeds van niets en het is bijna grote vakantie.’ En Prosman vult aan: ‘Ze vragen bijna wekelijks wanneer de bogen er nu eindelijk komen.’

Jonker is met stomheid geslagen: ‘Maar ze weten toch wel van het filmplan en dat u de samenwerking hebt opgezegd?’ ‘Dat hoeven ze helemaal niet te weten,’ zegt Van Leeuwen, ‘en het is uw verantwoordelijkheid dat de geloofwaardigheid van de overheid overeind blijft. De gedeputeerde heeft beloofd dat de kinderen de rotonde mogen inrichten en die belofte moet gestand worden gedaan, desnoods verzint u maar een U-bocht.’

Blijkbaar kijken Van den Boomen en Jonker enigszins verslagen, want Van Leeuwen besluit opmonterend: 'Maak met de kinderen van alle scholen iets herkenbaars voor het dorp.'

Biertje?

Op de terugweg leggen Van den Boomen en Jonker even aan bij *Het wapen van M.*, het café annex hotel met uitzicht op de rotonde. Ze hebben de vage hoop dat de oplossing zich vanzelf wel zal aandienen als ze maar dicht genoeg bij de rotonde blijven en er maar lang genoeg naar kijken.

‘Het is altijd gezeik hier in het dorp,’ zegt de kroegbaas. ‘De kerkgangers winden zich op over de kermis en over feesten, de anderen over het vliegveld van Hilversum en de lichten van de tennisvereniging die te lang branden. Zo heeft iedereen wel wat, dat heeft met het geloof helemaal niks te maken.’

Hij kent Van den Boomen en Jonker wel van gezicht: ‘Jullie zaten hier een jaar geleden toch ook al, toen met die lunch van de provincie en die kinderen die allemaal wat te drinken kregen? Zijn jullie er nou nog niet uit?’

Van den Boomen legt uit dat het allemaal wat tegenzit en dat ze nu aan het inventariseren zijn wat voor wensen er leven in het dorp: ‘We hoorden dat hier op dinsdagavond een groepje mannen bij elkaar komt die ideeën zouden hebben voor een kunstwerk op de rotonde. Komen die nog?’ De kroegbaas maakt een wegwerpgebaar. ‘Och, ze zouden een kunstwerk willen sponsoren, maar je kent dat: hoe meer bier, hoe meer sponsor.’ Het helpt ook niet als hij vertelt dat het groepje de koeien op de rotonde van Eemnes als lichtend voorbeeld beschouwt, zelfs Van Leeuwen vindt dat een oubollige oplossing.

‘Zet er toch gewoon een naakt wijf op,’ zegt de kroegbaas terwijl hij de glazen droogwrijft. Jonker betwijfelt of dat gezien de voorgeschiedenis een goed idee is. Ook de tweede suggestie, een Heineken-reclame, helpt op de een of andere manier niet echt.

'lets herkenbaars.'

'lets waaraan niemand aanstoot neemt.'

'lets positiefs.'

'lets met de historie van M.'

'lets sociaals.'

'lets over de identiteit.'

'lets met alle kinderen.'

'Ik weet er nog één,' zegt Jonker, 'iets leuks voor de mensen van het verzorgingshuis dat volgend jaar in het oude gemeentehuis aan de rotonde komt te zitten. Zij zullen er het meest naar kijken.' Zuchtend bladeren hij en Van den Boomen door de knipselmappen van Kolenbrander, op zoek naar het verlossende idee.

'lets met de Tweede Wereldoorlog? M. is ten slotte de plaats waar de eerste verzetskrant van Nederland verscheen.' – 'Te ver gezocht.'

'lets met het schooierskerkhof van M., waar vroeger de rooms-katholieken en de zwervers moesten worden begraven omdat ze niet welkom waren op de twee hervormde begraafplaatsen?' – 'Te aanstootgevend.'

'lets met de laatste tol van Nederland.' – 'Zeker net zoiets als dat kunstwerk in Capelle aan den IJssel?'

'lets met de Leeuwpalen waarmee de grens tussen Utrecht en Noord-Holland werd vastgelegd en die een einde maakten aan de eeuwenlange twisten over de turfwinning? Maar liefst tien van de 22 palen staan op het grondgebied van M.' – 'Oude koek, bovendien is dat verderop, richting Hollandse Rading.'

'Dan toch maar iets met die spoorbogen?' – 'Maar die dingen zie je toch vanaf de weg al gewoon op de spoorbaan staan? Waarom zou je er dan ook nog één op je rotonde willen hebben?'

Zwijgend bladeren ze verder in de mappen met knipsels, notities en foto's. 'Het begon allemaal zo mooi,' mijmert Van den Boomen terwijl hij de foto bestudeert van de kinderen met de cheque op het middeneiland, 'moet je kijken wat een blijde koppies.' Jonker zwijmelt mee: 'Ja, zou het altijd moeten blijven, blijde kindergezichten op een rotonde.'

Met een ruk schuift Van den Boomen zijn stoel naar achteren: 'Wat zei je daar?' Jonker begint te glunderen: 'Foto's van blijde kindergezichten op de rotonde!' Van den Boomen, verbluft: 'Dát is het, de gezichten van alle kinderen uit M. voor wie de rotonde nu nog letterlijk de grens is en die na de zomer naar de middelbare scholen in de omgeving gaan. Aan de slag.'

Jonker zet zijn computer aan om een schetsontwerp te maken. En Van den Boomen start de zijne om een brief aan de kinderen te schrijven, een keurige brief waaraan niemand aanstoot kan nemen.

Utrecht, 3 juni 2008

Aan de kinderen van groep 8 van de School met de Bijbel

‘Geduld is een schone zaak.’ Als volwassenen dat zeggen, dan weet je dat iets verschrikkelijk lang gaat duren. En dat het bij jullie rotonde lang duurde, dat is eigenlijk nog zachtjes uitgedrukt. Het duurde ellenlang.

Het is meer dan een jaar geleden dat meneer Mik, de hoogste baas van de wegen in de provincie, officieel zei dat jullie iets mochten verzinnen voor de rotonde bij de ingang van het dorp. Hij overhandigde een cheque van vijftigduizend euro, er kwam een politieagent op een motor die de rotonde afzette en zo kwam jullie foto in de krant.

Jullie gingen meteen aan de slag met de spoorbogen en maakten voorbeelden van papier. Daarmee leek alles in kannen en kruiken, maar toen kwam er een kunstenaar langs die vond dat er nog meer ideeën verzonden moesten worden. En toen werd het stil. Heel stil.

Uit ongeduld gingen jullie vorig jaar vlak voor de herfstvakantie weer op de rotonde staan, maar nu met een groot vraagteken. Er kwam weer een foto in de krant, maar dat hielp niks. Bijna elke week vroegen jullie aan mijnheer Prosman: ‘Meester, wanneer komt er nou iets op de rotonde?’ Hij zei dat hij het ook niet wist.

Wat was er aan de hand? Bij de verkiezingen van begin 2007 was een nieuwe wegenbaas gekozen, eigenlijk was meneer

Mik al bijna weg toen hij jullie de cheque gaf. De mensen die op zijn opvolger hadden gestemd, wilden eigenlijk niet dat hij geld zou uitgeven aan de rotondes. Maar gelukkig besloot mijnheer Ekkers na lang nadenken dat dat geld al was beloofd en dat hij die belofte niet wilde breken.

Maar toen waren nog niet alle problemen opgelost. Er waren mensen in het dorp die het onrechtvaardig vonden dat alleen de School met de Bijbel mocht bepalen wat er op de rotonde zou komen en de andere scholen niet.

Na veel vergaderen – want zo gaat dat bij de provincie – vonden de ambtenaren het inderdaad niet eerlijk tegenover de andere kinderen en dus moesten de andere twee scholen ook meedoen. Maar hoe?

Als jullie helemaal opnieuw zouden moeten beginnen met de kinderen van groep 8 van De Kievit en van de Martin Luther Kingschool, zou het zo weer een paar maanden duren en dan zouden jullie al van school af zijn. Daarom heeft de provincie iets anders verzonden: we willen jullie voor de derde keer op de rotonde zetten, maar dan voor altijd.

De foto’s met de cheque en de foto met het vraagteken stonden alleen in de krant. Maar nu komen er foto’s van alle kinderen die dit jaar in groep 8 zitten en die worden op de paal in het midden van

de rotonde geplakt. Het wordt dus een fotopaal. Net zoiets als de totempalen die indianen vroeger maakten, maar dan met foto's van jullie. Een fototempaal dus.

Van ieder van jullie wordt een pasfoto gemaakt, maar dan wel een hele grote. Het worden foto's van zestig centimeter hoog en veertig centimeter breed, dat

is ongeveer drie keer zo groot als je hoofd in het echt is.

Al die portretten komen op de paal, als blijvende herinnering aan het laatste jaar dat jullie hier op de lagere school zaten, voordat jullie uitwaaierden.

Met ronde groet,

Tijs van den Boomen en Peter Jonker

COLOFON

De kinderen van M. is een uitgave van
het Rotondologisch Genootschap in
opdracht van het RotondeLab, Utrecht

tekst

Tijs van den Boomen, Amsterdam

grafisch ontwerp en beeld

Peter Jonker, Utrecht

druk

Veenman Drukkers, Rotterdam

met dank aan

Anne Doedens

Wout Hoogendijk (CbK Utrecht)

Saskia Janssen

Mari-jan de Jongh (provincie Utrecht)

Koos Kolenbrander

Sjaak Langenberg

Couzijn van Leeuwen

Maarten van Leeuwen

Ger Mik

Elz Mooij (provincie Utrecht)

Kees en Fré Pijpers

Harry Prosman

Machteld Willemse

en alle kinderen van groep 8

van de School met de Bijbel

ISBN 9789086902033

Juni 2008

publishers

»RTBOOKS

Jan Pieter van den Heuvel

t. +31 6 4834 2945

Veenman Publishers / Gijs Stork

Sevillaweg 140

3047 AL Rotterdam - NL

t. +31 10 245 3333

www.veenmanpublishers.com

RotondeLab Utrecht

www.rotondelab.nl

Rotondologisch Genootschap

www.rotondologie.nl

distribution

D.A.P.

155, Sixth Avenue, 2nd floor

New York, NY 10013, USA

t. +1 212 627 1999

dap@dapinc.com

Idea Books

Nieuwe Herengracht 11

1011 RK Amsterdam

t. +31 20 622 6154

idea@ideabooks.nl

Art Data

12, Bell Industrial Estate

50 Cunnington Street

W4 5HB London

t. +44 20 8747 1061

info@artdata.co.uk

